

Πρόταση προγραμματισμού διδασκαλίας των μη λογοτεχνικών κειμένων

Α. Αστοχίες και παραλείψεις κατά την έναρξη διδασκαλίας του μαθήματος Νεοελληνική γλώσσα

Ορισμένοι εκπαιδευτικοί, συνήθως, ξεκινούν τη διδασκαλία με ένα κριτήριο ή ορισμένη θεωρία (όπως η οργάνωση των παραγράφων ή οι τρόποι πειθούς ή τα κειμενικά είδη). Σύμφωνα με τους ειδικούς και τις οδηγίες διδασκαλίας κάτι τέτοιο είναι αναποτελεσματικό διότι:

1. Αν ξεκινά τη διδασκαλία κάποιος/α με κριτήριο, μοιάζει με την επιλογή του ιστορικού ή άλλων ειδικοτήτων να ξεκινήσουν τη διδασκαλία με διαγώνισμα χωρίς να έχουν βεβαιωθεί ότι οι μαθητές/τριες έχουν διδαχθεί τη σχετική θεωρία, ότι γνωρίζουν την ορολογία των εκφωνήσεων και έχουν αναπτύξει στρατηγικές κατανόησης και παραγωγής των κειμένων του κριτηρίου.
2. Για να γίνει κατανοητή η οργάνωση των παραγράφων πρέπει να διδάσκεται κειμενοκεντρικά, δηλαδή στο κείμενο όπου ανήκει και όπου υπηρετεί συγκεκριμένη πρόθεση του πομπού σε σχέση με τον θεματικό άξονα και το περιεχόμενο του κειμένου. Δεν είναι τυχαίο που στα κριτήρια αξιολόγησης ο μαθητής παραπέμπεται σε παράγραφο του κειμένου...
3. Οι τρόποι πειθούς συνδέονται με ορισμένους κειμενικούς τύπους (π.χ. η επίκληση στη λογική με τα επιχειρηματολογικά κείμενα) η επίκληση στο συναίσθημα μπορεί να αξιοποιείται σε ένα άρθρο με πρόθεση την ευαισθητοποίηση του δέκτη ή σε μια ομιλία, όπως και η επίκληση στο ήθος του πομπού μπορεί να συνδέεται με την αξιοπιστία και το κύρος του/της συγγραφέα, ενώ η επίθεση στο ήθος του αντιπάλου μπορεί εντοπιστεί σε ομιλία ή πολιτικό λόγο ή διαφήμιση ή κείμενο με σκοπό την αλλαγή συμπεριφοράς των δεκτών κ.λπ.

Γιατί χρειάζεται προγραμματισμός- Στοχοθεσία και επιλογή στρατηγικών

Όπως τα κείμενα, για να είναι κατανοητά, έχουν οργάνωση, νοηματική αλληλουχία/συνεκτικότητα και σαφή σκοπό, έτσι και ο προγραμματισμός της διδασκαλίας όλων των γνωστικών αντικειμένων πρέπει να διαθέτει νοηματική αλληλουχία και να στηρίζεται στις αρχές του [επικοδομισμού](#). Δηλαδή, η διδασκαλία νέων γνώσεων πρέπει να στηρίζεται στην αξιοποίηση των γνώσεων, εμπειριών και βιωμάτων που διαθέτουν οι μαθητές/τριες ώστε μέσα από ενεργητικές διαδικασίες προσαρμογής και αφομοίωσης να οικοδομούν νέες γνώσεις.

Αυτό σημαίνει ότι ο προγραμματισμός είναι μια πολύ απαιτητική διαδικασία και πρέπει να γίνεται πολύ προσεκτικά και με τέτοιον τρόπο ώστε οι μαθητές/τριες να γνωρίζουν με σαφήνεια «τι μαθαίνουν», « με ποιο σκοπό», ποια είναι τα προσδοκώμενα αποτελέσματα στο τέλος κάθε εκπαιδευτικής διαδικασίας (που μπορεί να εκτείνεται σε περισσότερες ώρες)ώστε να συμμετέχουν συνειδητά και ενεργητικά και να μπορούν στο τέλος κάθε ενότητας να συμμετέχουν στον αναστοχασμό (τι διδάχθηκα, για ποιο σκοπό, τι έμαθα, πώς το έμαθα, μπορώ να ανταποκριθώ σε προφορικές ή γραπτές ασκήσεις παραγωγής διαφόρων κειμένων όπως περίληψη, οργανωμένες και τεκμηριωμένες απαντήσεις σε ερωτήσεις θεωρίας, παραγωγή αποτελεσματικών κειμένων όπως άρθρο, ομιλία, επιστολή με συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο και σκοπό;)

B. Προτεινόμενος προγραμματισμός για τη διδασκαλία των μη λογοτεχνικών κειμένων με σκοπό την προετοιμασία των μαθητών για τη γραπτή δοκιμασία

Σύμφωνα με τις Οδηγίες διδασκαλίας των Φιλολογικών μαθημάτων, τα νέα Προγράμματα Σπουδών και -κυρίως- τον τρόπο εξέτασης των μαθητών τόσο στις ενδοσχολικές όσο και στις προαγωγικές, απολυτήριες και Πανελλήνιες εξετάσεις, ακολουθώ τα εξής βήματα με αντίστοιχες θεματικές ενότητες:

1^η Θεμ. ενότητα: Ενημέρωση των μαθητών για μη λογοτεχνικά κείμενα που επιλέγονται για τη γραπτή εξέταση του μαθήματος

2^η Θεμ. ενότητα: Παρουσίαση των στοιχείων αυτών των κειμενικών ειδών

3^η Θεμ. ενότητα: Αξιοποίηση δικτύου κειμένων με όμοιο θέμα για την κειμενοκεντρική διδασκαλία αναφορικά με τα στοιχεία των κειμένων (κειμενικός τύπος, τίτλος, περιεχόμενο, οργάνωση, συνεκτικότητα, γλωσσικό και υφολογικό επίπεδο, επικοινωνιακός σκοπός και προθέσεις)Περίληψη και ερωτήσεις θεωρίας

4^η Θεμ. ενότητα. Παραγωγή επιχειρηματολογικών κειμένων-κριτήριο

5^η Θεμ. ενότητα. Μη λογοτεχνικά κείμενα που αναφέρονται σε ανθρώπινες καταστάσεις, έχουν βιωματικό χαρακτήρα και προσεγγίζουν τη λογοτεχνία- διαφορές από τα κείμενα που αναφέρονται στην εξωτερική πραγματικότητα.

6^η Θεμ. ενότητα. Λογοτεχνικά κείμενα: από τη ρεαλιστική στην λογοτεχνική αφήγηση

7^η Θεμ. ενότητα. Ποιητικά κείμενα-παραδοσιακή και νεωτερική ποίηση

Με αυτή τη σειρά οι μαθητές/τριες εστιάζουν σε συγκεκριμένα στοιχεία της διδασκόμενης θεωρίας και αναπτύσσουν σταδιακά τις απαιτούμενες γλωσσικογνωστικές δεξιότητες, ώστε να ανταποκρίνονται αποτελεσματικά σε συγγραφικές δραστηριότητες που έχουν διαφορετικά χαρακτηριστικά.

Επίσης, εστιάζουν στη χρήση ορισμένων γλωσσικών όρων και σταδιακά τους αφομοιώνουν και μπορούν να τους χρησιμοποιούν ενσυνείδητα χωρίς λάθη και παρανοήσεις...

Αναλυτική παρουσίαση των τριών θεματικών ενοτήτων

1. Εισαγωγή -Γνωστικό αντικείμενο-διδασκτέα ύλη

Ενημέρωση των μαθητών για τον τρόπο εξέτασης του μαθήματος

«Για την εξέταση του μαθήματος «Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία» Γενικής Παιδείας, οι υποψήφιοι/ες αξιολογούνται σε ενιαία τριώρη εξέταση στην κατανόηση και παραγωγή λόγου. Δίνονται στους/στις υποψηφίους/ες **δύο ή τρία μη διδαγμένα κείμενα**, συνολικής έκτασης έως τρεις σελίδες, ένα εκ των οποίων είναι λογοτεχνικό, σε ολοκληρωμένη ή αποσπασματική μορφή, (ποίημα, διήγημα, μυθιστόρημα ή θεατρικό έργο). **τα υπόλοιπα κείμενα** μπορεί να είναι σε ολοκληρωμένη, ελαφρώς διασκευασμένη ή αποσπασματική μορφή: δημοσιογραφικά άρθρα, συνεντεύξεις, κριτικές, δοκίμια, επιστημονικά κείμενα, αφίσες με λεζάντα, πληροφοριακά κείμενα με εικόνες, σκίτσα, πίνακες ή διαγράμματα κ.ά.), διαφορετικά μεταξύ τους ως προς το κειμενικό είδος, ώστε να αποτιμάται η αναγνωστική ικανότητα των υποψηφίων σε ποικιλία κειμενικών ειδών. Τα κείμενα μπορούν να συνοδεύονται από σύντομο εισαγωγικό σημείωμα χωρίς ερμηνευτικά σχόλια.»

Σκοπός: να κατανοήσουν οι μαθητές/τριες ότι οι απαιτήσεις στην εξέταση του Γλωσσικού μαθήματος είναι πολύ υψηλές, καθώς πρέπει να αναπτύξουν ποικίλες γλωσσικογνωστικές δεξιότητες σε επίπεδο κατανόησης συγκεκριμένων μη λογοτεχνικών κειμενικών τύπων και σε επίπεδο παραγωγής ποικίλων κειμένων, όπως: περίληψη, απαντήσεις σε ερωτήσεις θεωρίας, σύνθεση επιχειρηματολογικών κειμένων .

Επισημάνσεις

1. Οι μαθητές και οι μαθήτριες πρέπει να γνωρίζουν [το σχετικό ΦΕΚ](#).

Έτσι, από τη μία δεν μπορούν να αμφισβητούν ότι υπάρχει εξεταστέα ύλη και από την άλλη πείθονται για την αναγκαιότητα της εκμάθησης και κατανόησης της διδασκόμενης θεωρίας και της σχετικής ορολογίας, καθώς και για την άμεση σχέση της διδασκόμενης θεωρίας με την παραγωγή όλων των κειμένων της γραπτής εξέτασης!

2. Οι κειμενικοί τύποι που επιλέγονται εμφανίζουν μεγάλη ποικιλία, δεν είναι μόνον αυτοί που αναγράφονται στο ΦΕΚ για τον τρόπο εξέτασης: μπορεί να είναι και ημερολόγιο, βιβλιοπαρουσίαση, άρθρο πολιτισμού, κείμενα που προσεγγίζουν τη λογοτεχνία και αναφέρονται σε ανθρώπινες καταστάσεις όπως σκέψεις και στοχασμοί αναφορικά με βιώματα ή προσωπικές εμπειρίες. Αυτό τεκμαίρεται από την ποικιλία των κειμενικών τύπων που εμπεριέχονται στην τράπεζα θεμάτων αλλά και στα σχολικά βιβλία!

Μετά την ενημέρωση, οι μαθητές/τριες καλούνται να απαντήσουν αν γνωρίζουν τα κείμενα αυτά. Στο γυμνάσιο και στην Α και Β λυκείου έχουν διδαχθεί αυτά τα κείμενα και άλλες ποικιλίες όπως ομιλίες και επιστολές, κείμενα με βιωματικό χαρακτήρα και πολυτροπικά κείμενα.

Σκοπός: Ανάκληση των σχετικών γνώσεων των μαθητών/τριών

2. Παρουσίαση των στοιχείων αυτών των κειμενικών τύπων, οι οποίοι διαφέρουν από τα περιγραφικά και αφηγηματικά κείμενα.

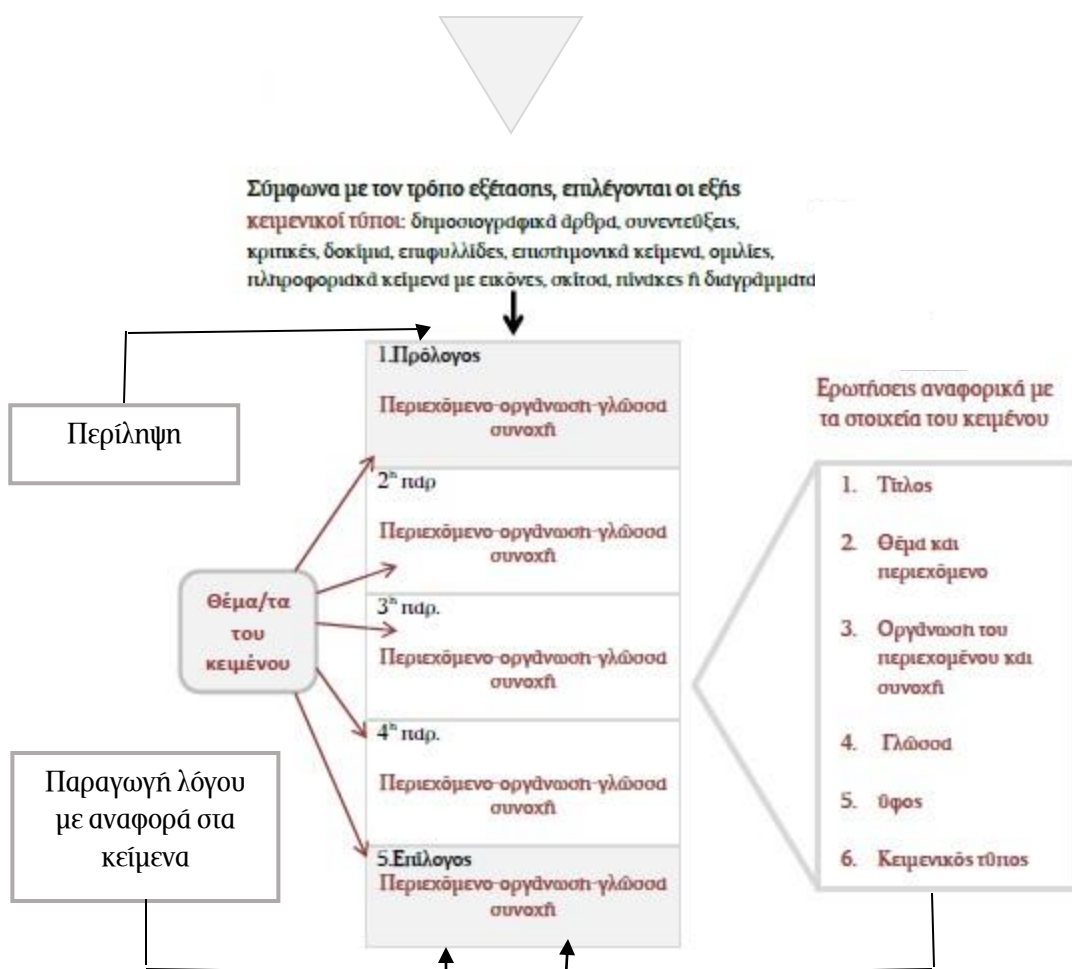
Κειμενικός τύπος	Δημοσιογραφικά άρθρα, συνεντεύξεις, κριτικές, δοκίμια, επιστημονικά κείμενα, πληροφοριακά κείμενα με εικόνες, σκίτσα, πίνακες ή διαγράμματα, ομιλίες, αφίσες με λεζάντα, κ.ά.)
Πομπός	Ο πομπός έχει μια ιδιότητα (επιστήμονας, δημοσιογράφος, πολιτικό πρόσωπο, λογοτέχνης, εκπαιδευτικός κ.λπ.)
Τίτλος και ορισμένες φορές υπότιτλοι	Αναφορικός/δηλωτικός ή συνυποδηλωτικός που σκοπό έχουν να βοηθήσουν τον αναγνώστη να αντιληφθεί την αλλαγή της θεματικής/νοηματικής ενότητας στα μακροσκελή κείμενα
Περιεχόμενο	Πληροφορίες όπως: ιδέες, στάσεις, συμπεριφορές, αιτίες, αποτελέσματα, επιχειρήματα κ.λπ. που οργανώνονται στις παραγράφους για να μπορούν οι αναγνώστες/στρίες να παρακολουθούν το ξεδίπλωμα της σκέψης των συγγραφέων
Οργάνωση του κειμένου των παραγράφων και των περιόδων	Το κείμενο οργανώνεται με πρόλογο, κύριο μέρος και επίλογο Το κύριο μέρος μπορεί να αποτελείται από περισσότερες νοηματικές/θεματικές ενότητες Το κύριο μέρος οργανώνεται σε παραγράφους Και οι παράγραφοι οργανώνονται με περιόδους που συνδέονται νοηματικά, έχουν νοηματική αλληλουχία, δηλαδή λογικές σχέσεις μεταξύ τους, οι οποίες δηλώνονται με τους γλωσσικούς δείκτες συνοχής.
Γλωσσικές επιλογές	με τις οποίες δηλώνεται σε κάθε κειμενικό τμήμα το περιεχόμενο, η στάση των πομπών και με τις οποίες διαμορφώνεται το υφολογικό επίπεδο και ο τόνος σε ορισμένα σημεία των κειμένων.
Υφολογικό επίπεδο και τόνος	Σε ορισμένα σημεία του κειμένου, ανάλογα με τις προθέσεις των πομπών, αλλάζει το ύφος (τυπικό, απρόσωπο, οικείο, απλό, παραστατικό κ.λπ.) και ο τόνος του συγγραφέα, δηλαδή, η στάση ή η συναισθηματική διάθεση του πομπού (ειρωνικός, καταγγελτικός, εξομολογητικός κ.λπ.) ή και η πρόθεσή του (συμβουλευτικός, διδακτικός, παραινετικός, προτρεπτικός κ.λπ.)

Σκοπός

1. Να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές/τριες ότι δεν υπάρχουν κανόνες, κάθε κείμενο είναι μοναδικό, θα είναι άγνωστο και επομένως προετοιμάζονται να γίνουν επαρκείς αναγνώστες (να αναγνωρίζουν τα στοιχεία του κειμένου) ώστε να ανταποκριθούν αποτελεσματικά στις δραστηριότητες του κριτηρίου.

2. Να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές/τριες ότι όλα τα κείμενα που επιλέγονται για την γραπτή δοκιμασία έχουν αυτά τα στοιχεία και επομένως, η περίληψη, οι απαντήσεις σε ερωτήσεις θεωρίας και η παραγωγή λόγου σχετίζεται άμεσα με τη διδασκόμενη θεωρία δηλαδή τα κειμενικά στοιχεία του συγκεκριμένου κειμένου.

Προϋπόθεση: Μία αποτελεσματική επικοινωνία κατά την εκπαιδευτική διαδικασία προϋποθέτει την αφομοίωση από τους μαθητές/τριες των **γλωσσικών όρων** ώστε να κατανοούν τι τους ζητείται σε όλες τις γραπτές δραστηριότητες, όπως συμβαίνει και σε όλα τα Πανελλαδικώς εξεταζόμενα μαθήματα.

Η ά-κριτη απομνημόνευση στερεοτυπικών απαντήσεων σε ερωτήσεις θεωρίας, χωρίς να λαμβάνονται υπόψιν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου κειμένου οδηγεί σε τραγικά σφάλματα!

Μέσον διδασκαλίας: Δίκτυο κειμένων για τη διδασκαλία με κοινό θέμα

Μέθοδος: Κειμενοκεντρική διδασκαλία

Σκοπός: Να παρατηρήσουν οι μαθητές τις διαφορές των κειμένων με **όμοιο θέμα** ως προς το περιεχόμενο, την οργάνωση, το γλωσσικό και υφολογικό επίπεδο σε σχέση με το μέσο δημοσίευσης, τους δέκτες και τις προθέσεις τους.

Με αυτό τον τρόπο, διδάσκουμε, παράλληλα, και παραγωγή λόγου, αφού τα αυθεντικά κείμενα αποτελούν πρότυπα για τα μαθητικά γραπτά!

Προτεινόμενο δίκτυο κειμένων

Για τη διδασκαλία των κειμενικών διαφορών, συνήθως ,επιλέγω ως κοινό θέμα τα στερεότυπα που οδηγούν στον ρατσισμό, ένα θέμα επίκαιρο, θέμα με το οποίο έχουν ασχοληθεί οι μαθητές/τριες όλων των τάξεων (Α΄ τάξη: νέοι και τρίτη ηλικία, Β΄ τάξη: έμφυλες διακρίσεις, ρατσισμός, Γ΄ τάξη: ατομικές, κοινωνικές και εθνικές ταυτότητες)

Προετοιμασία:

α) Να προηγηθεί η ένταξη του ειδικού όρου(στερεότυπα-προκαταλήψεις) σε γενικότερη θεματική ενότητα (ατομική, κοινωνική ταυτότητα και εθνική ταυτότητα) και εννοιολογικές διευκρινίσεις για τον άνθρωπο (χαρακτηριστικά, ανάγκες, διαφορετικότητα)

β) Να προβλέψει ο/η εκπαιδευτικός τις λέξεις/έννοιες των επιλεγμένων κειμένων που δεν γνωρίζουν οι μαθητές/τριες, ώστε να διευκολυνθεί η κατανόηση του κειμένου, αφού η άριστη γνώση του λεξιλογίου είναι απαραίτητη προϋπόθεση κατανόησης. Άλλωστε άγνοια του λεξιλογίου σημαίνει άγνοια γνώσεων για τον κόσμο και την πραγματικότητα, γεγονός που θα αποθαρρύνει ορισμένα παιδιά να συμμετέχουν...

1^η διδακτική ενότητα-δίκτυο κειμένων

Σκοπός: η κατανόηση του περιεχομένου, επισήμανση διαφορών σε επίπεδο περιεχομένου, σε οργανωτικό, γλωσσικό και υφολογικό επίπεδο

Κείμενο Ι: Ειδησεογραφικό

Η Εσμά δεν θα περιμένει άλλο...

1. Την απάντηση «δεν μπορώ» η Εσμά, πάλαι ποτέ υπάλληλος στην περιφέρεια της Σμύρνης, έμοιαζε να μην την είχε ξεστομίσει ποτέ. Πήρε πτυχίο νομικής, ενώ είχε ήδη τρία παιδιά. Επέζησε δύο μήνες στη φυλακή. Πέρασε μόνη της τον Εβρο με τα παιδιά, το μικρότερο στους ώμους, για να γλιτώσει τη δίωξη. Στην Αθήνα, πηγαينوερχόταν χαμογελαστή σε υπηρεσίες και πρεσβείες, για να βρει νόμιμους τρόπους να περάσει στην Ευρώπη. Μετακόμιζε συνεχώς από το ένα διαμέρισμα Airbnb στο άλλο, κουβαλώντας αδιαμαρτύρητα καρότσια, βαλίτσες και παιχνίδια. Μόνον όταν αντιλήφθηκε ότι η πολυπόθητη επανένωση με τον άνδρα της, που δεν είχε δει για πάνω από ενάμιση χρόνο, θα αργούσε περισσότερο απ' όσο υπολόγιζε –«τέλος του 2018 στην καλύτερη περίπτωση»– τα ζωηρά μαύρα μάτια της σκοτείνιασαν.

2. Πριν από δύο εβδομάδες η «Κ»* την είχε συναντήσει για μία ακόμα φορά, σε μια βεράντα στην Κυψέλη, όπου μαζί με τις φίλες της, εξόριστες και εκείνες από το καθεστώς Ερντογάν και αποκομμένες επί του παρόντος από τους συζύγους, μοιράζονταν έννοιες και όνειρα πάνω από ένα τραπέζι με τουρκικό πρωινό. Ομιλητική και αεικίνητη, μας περιέγραφε γλαφυρά τις καθημερινές της περιπέτειες, ενώ τάιζε τον μικρό της γιο. Τίποτα δεν προμήνυε αυτό που θα συνέβαινε. Ξημερώματα της Κυριακής και λίγες ώρες αφού η 35χρονη γυναίκα είχε εγκατασταθεί στο τρίτο κατά σειρά διαμέρισμα του τελευταίου 10ημέρου, ένωσε ξαφνική αδιαθεσία. Διεκομίσθη με καθυστέρηση στο νοσοκομείο, αλλά η καρδιά της την είχε προδώσει. Τα τρία της παιδιά, δέκα, επτά και τριών χρόνων, την περίμεναν έως χθες να γυρίσει. «Ξέρουν ότι η μαμά νοσηλεύεται και θυμώνουν που δεν πηγαίνουμε να τη δούμε» μεταφέρει στην «Κ» επιστήθια φίλη της. «Ήταν υγιέστατη, απλώς είχε ομολογουμένως κουραστεί από τις απανωτές μετακομίσεις και ματαιώσεις».

3. Ο αιφνίδιος θάνατος της Εσμά έφερε βίαια στην επιφάνεια ερωτήματα σχετικά με όσους ζουν στο περιθώριο του συστήματος και σε ένα καθεστώς παρατεταμένης προσωρινότητας. Ποιους ενημερώνει το νοσοκομείο, όταν δεν υφίσταται ενήλικος συγγενής πρώτου βαθμού; Πού θα επιθυμούσε η εκλιπούσα να ταφεί; Στην Τουρκία,

όπου βρίσκονται οι γονείς της, αλλά η ίδια ήταν πλέον ανεπιθύμητη; Στην Αθήνα, όπου έζησε τους τελευταίους μήνες, αλλά δεν υπάρχει μουσουλμανικό νεκροταφείο; Στη Γερμανία, που δεν γνώριζε αλλά φανταζόταν ως Γη της Επαγγελίας;

4. Το σμίξιμο με τον άνδρα της, που τόσο λαχταρούσε, δεν θα το ζήσει. Όμως, με έναν παράδοξο τρόπο, ο θάνατός της «ξεμπλόκαρε» χρονοβόρες διαδικασίες. Οι γερμανικές αρχές διευκόλυναν τη μετάβαση του Μεχμέτ Αλί στην Ελλάδα για τα διαδικαστικά. Ταυτόχρονα, επιταχύνεται η μετάβαση των παιδιών στη Γερμανία, όπου τελικά φαίνεται ότι θα «αναπαυθεί» και εκείνη. Τις ώρες που γράφονται αυτές οι γραμμές ο μπαμπάς των παιδιών παρουσία ψυχολόγου θα ανακοινώνει στα παιδιά ότι η γενναία μαμά τους δεν θα τα συνοδεύει στο υπόλοιπο ταξίδι. <https://www.kathimerini.gr/society/961959/i-35chroni-esma-den-tha-perimenei-allo/>

* (Κ)Ο τίτλος της εφημερίδας Καθημερινή

Ερωτήσεις

1. Στην πρώτη παράγραφο του κειμένου να αναγνωρίσετε όλα τα μέρη του λόγου
2. Ποιο είναι το θέμα του κειμένου;
3. Ποια είναι η σειρά της οργάνωσης του κειμένου (Πρόλογος, κύριο μέρος, επίλογος)
4. Σε ποια σημεία του κειμένου γίνεται αφήγηση γεγονότων; Ποια η αποτελεσματικότητα της αφήγησης ως προς τον δέκτη;
5. Να εντοπίσετε στο κείμενο σχόλια και στοχασμούς της συγγραφέα.
6. Το λεξιλόγιο σας φαίνεται οικείο;
7. Ποια πιστεύετε ότι ήταν η πρόθεση της αρθρογράφου; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

Κείμενο II Κείμενο στο οποίο περιγράφεται μια αφηρημένη έννοια

16801 Β Λυκείου-Τράπεζα Θεμάτων Ρατσισμός. Πού κάναμε λάθος;

Το παρακάτω κείμενο αποτελεί ανάρτηση στο blog tromaktiko στις 11-05-2011 (διασκευή).

Ρατσισμός είναι να θεωρούμε ότι κάποια άλλη ομάδα ανθρώπων είναι κατώτερη ή ακόμη και άξια περιφρόνησης, λόγω της φυλετικής ή εθνικής της καταγωγής. Αιτία του ρατσισμού είναι συνήθως ένα μίγμα υπεροψίας και φόβου. Δηλαδή, από τη μια αισθανόμαστε ότι η δική μας φυλή είναι ανώτερη – πιο καλλιεργημένη, πιο έξυπνη, πιο πολιτισμένη κ.λπ. – ενώ από την άλλη νιώθουμε πως η άλλη φυλή με κάποιο τρόπο μας απειλεί: είτε στρατιωτικά είτε πολιτιστικά είτε ακόμη και στο επίπεδο εξεύρεσης εργασίας. Το αποτέλεσμα, μέσα μας, είναι να βλέπουμε μία ολόκληρη ομάδα ανθρώπων με εχθρότητα και προκατάληψη.

Ο ρατσισμός περιλαμβάνει πάντοτε το στοιχείο της διαστρεβλωμένης όρασης: στους εαυτούς μας βλέπουμε μόνο καλά, μόνο αρετές, μόνο μεγαλείο. Αν κατά σύμπτωση προσέξουμε κάποιο ελάττωμα, εύκολα το δικαιολογούμε. Αντίθετα, στην αντίπαλη φυλή βλέπουμε μόνο πάθη, μόνο πονηρία, μόνο μικρότητα. Αν τυχαία προσέξουμε κάποια καλοσύνη, εύκολα την ανάγουμε σε υστεροβουλία. Επίσης, ο κάθε λαός βρίσκει τα δικά του προσχήματα, όταν θέλει να στραφεί προς τον ρατσισμό: Η ναζιστική Γερμανία είχε προφασιστεί τη γενετική καθαρότητα, η Αγγλία της αποικιοκρατίας την πολιτιστική ανωτερότητα, ενώ εμείς εδώ στην Ελλάδα, όταν έχουμε κρούσματα ρατσισμού, συνήθως τα δικαιολογούμε με βάση την εθνική μας καταγωγή και την ένδοξη ιστορία μας.

Είναι βέβαια αλήθεια ότι οι αρχαίοι πρόγονοί μας πρόσφεραν πολλά στον πανανθρώπινο πολιτισμό, ίσως και περισσότερα από οποιονδήποτε άλλο λαό της εποχής εκείνης. Αυτό όμως το έκαναν καλλιεργώντας τη δημοκρατία και τον σεβασμό προς κάθε άνθρωπο, προς το ανθρώπινο πρόσωπο αυτό καθαυτό. Αν τώρα εμείς – στο όνομα των αρχαίων – περιφρονούμε κάποιους από τους συνανθρώπους μας, τότε το μόνο που κάνουμε είναι να φανερώσουμε ότι δεν είμαστε γνήσια παιδιά τους.

Αυτό που δεν πρέπει να ξεχνάμε είναι ότι ο κάθε άνθρωπος, ανεξάρτητα από την παιδεία που έλαβε και από τον πολιτισμό, στον οποίο ανατράφηκε, έχει μέσα του την ίδια φλόγα της ανθρώπινης φύσης που έχουμε κι εμείς. Έχει δηλαδή την ικανότητα να αγαπά, να δημιουργεί, να σκέπτεται, να χαίρεται, να θαυμάζει – να κάνει ό, τι κάνουμε κι εμείς και να ζει σε κοινωνία, όπως ζούμε εμείς. Ίσως διαφέρει σε κάποια εξωτερικά χαρακτηριστικά ή σε κάποιες συνήθειες, αυτή η διαφορά όμως πρέπει να ξυπνά το ενδιαφέρον μας να τον γνωρίσουμε καλύτερα και όχι να προκαλεί φόβο ή περιφρόνηση. Άλλωστε, ο πραγματικά μεγάλος άνθρωπος, ο πραγματικά μεγάλος λαός είναι αυτός που ξέρει να μαθαίνει από τα προτερήματα των άλλων, ενώ ταυτόχρονα διατηρεί αλώβητη την εθνική του ταυτότητα.

Ερωτήσεις

1. Με ποιον τρόπο αναπτύσσεται η πρώτη παράγραφος; με
  - α) αιτιολόγηση
  - β) παραδείγματα
  - γ) συνδυασμό μεθόδων
  - δ) ορισμόΑφού επιλέξετε τη σωστή απάντηση, να υπογραμμίσετε σημεία του κειμένου που αιτιολογούν την απάντησή σας. Γιατί ο συγγραφέας επέλεξε τον συγκεκριμένο τρόπο;
2. Ποιο είναι το θέμα του κειμένου και ποιος είναι κατά τη γνώμη σας ο σκοπός του συγγραφέα;
Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας υπογραμμίζοντας τα στοιχεία του κειμένου που την αιτιολογούν.
3. Να υπογραμμίσετε με έγχρωμο στυλό τις λέξεις (ουσιαστικά και ρηματικές φράσεις) που επέλεξε ο συγγραφέας για να περιγράψει τον όρο/έννοια ρατσισμός.

Κείμενο III [Επιφυλλίδα](#)

Οι ψυχολογικές ρίζες του ρατσισμού.

Το παρακάτω κείμενο αποτελεί [επιφυλλίδα](#) της Λ. Βαρβόγλη στην εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ (διασκευή).

Από τον Ξένιο Δία, που προστάτευε τους ξένους, και τον αρχαίο θεσμό της φιλοξενίας, που θεωρούσε το πρόσωπο του ξένου ιερό, έγινε ένα τεράστιο ψυχολογικό άλμα και το κοινωνικό – πολιτισμικό μας εκκρεμές **σήμανε** την ώρα της ξενοφοβίας, όπως δείχνουν τα αποτελέσματα πρόσφατης έρευνας που πραγματοποιήθηκε από γνωστή εταιρεία δημοσκοπήσεων. Η Παγκόσμια Ημέρα Κατά του Ρατσισμού έρχεται κατ' αρχάς να μας θυμίσει τα ίσα δικαιώματα των ανθρώπων στη ζωή και κατά δεύτερο λόγο να μας φέρει αντιμέτωπους με τα στερεότυπα και τη στάση απέναντι στους «διαφορετικούς».

Οι σπόροι του ρατσισμού εμφυτεύονται από πολύ νωρίς στην κοινωνική συνείδηση του ατόμου και γίνονται μέρος της ψυχοσύνθεσής του και της στάσης του απέναντι στους άλλους. Γενιές ολόκληρες Ελλήνων μεγάλωσαν με τις στερεότυπες απειλές του τύπου «φάε τη σούπα σου, γιατί θα έρθει να σε πάρει ο αράπης» - δηλαδή με παραδείγματα προς γνώση και συμμόρφωση από πολιτισμικές, κοινωνικές, θρησκευτικές μειονότητες. Στις μέρες μας αυτές οι απειλές ξεθώριασαν, έχασαν την πειθώ που κάποτε είχαν και αντικαταστάθηκαν από άλλες που αντλούνται από διαφορετικές ανθρώπινες ομάδες.

Γιατί όμως οι άνθρωποι γίνονται ρατσιστές; Γιατί κάποιοι κατά τα άλλα καλοί, ανοιχτόκαρδοι, κοινωνικοί και εξυπηρετικοί άνθρωποι υιοθετούν ξαφνικά τέτοια στερεότυπα απειλών; Γιατί γίνονται δύσπιστοι και εχθρικοί απέναντι στους ξένους; Ο φόβος του διαφορετικού και του αγνώστου αποτελεί τον καταλύτη μιας ψυχολογικής διαδικασίας που στηρίζεται στην αρχή της ομοιότητας. Οι όμοιοι με εμάς ανήκουν στην ίδια ομάδα και επομένως είναι ακίνδυνοι. Ο αλλιώτικος, ο ξένος εμπεριέχει εξ ορισμού το διαφορετικό και κατ' επέκταση το επικίνδυνο. Ακόμη και αν ο φόβος για το επικίνδυνο **απορροφηθεί**, ο διαφορετικός τρόπος ζωής και η εμφάνιση είναι αρκετά για να κριθούν κατώτερα από τα δικά μας και επομένως να απορριφθούν. Έτσι δημιουργούνται προκαταλήψεις που υψώνονται σαν φράγμα ανάμεσα στους διαφορετικούς ανθρώπους.

Επιπλέον, ενώ ζούμε σε μια κοινωνία με πολιτισμικό πλουραλισμό που ολοένα **αυξάνεται**, οι γονείς και οι δάσκαλοι μιλάνε ελάχιστα στα παιδιά για τον ρατσισμό. Η στάση των ενηλίκων είναι ότι «δεν μιλώ για την προκατάληψη, άρα δεν υπάρχει» και αυτό ακριβώς ενθαρρύνει τις ρατσιστικές απόψεις. Ωστόσο, όταν οι γονείς και οι δάσκαλοι παραμένουν σιωπηλοί, κάποιοι άλλοι θα βρεθούν να επηρεάσουν τα παιδιά. Η παραπάνω έρευνα, πάντως, έδειξε ότι τα παιδιά νιώθουν άνετα με τα άλλα όμοια παιδιά και η παραμονή στην κοινή ομάδα τους **δημιουργεί** αίσθημα ασφάλειας. Προσοχή όμως: *κοινή ομάδα* δεν σημαίνει απαραίτητα *ομοιογενής ομάδα*! Η έρευνα έδειξε ότι ακόμη και ετερογενείς ομάδες παιδιών, στις οποίες η έμφαση **δίνεται** στη φιλία και όχι στην εθνικότητα, εμπνέουν εξίσου το αίσθημα της

Ερωτήσεις

1. Ποιο είναι το θέμα του κειμένου;
2. Αφού καταγράψετε τις διαφορές στις γλωσσικές επιλογές (είδος λεξιλογίου, ρηματικά πρόσωπα, είδος σύνταξης) του 2^{ου} και 3^{ου} κειμένου να απαντήσετε αν αυτές οι επιλογές επηρεάζουν το υφολογικό τους επίπεδο.
3. Δικαιολογούνται αυτές οι επιλογές σε σχέση με το είδος του κειμένου, το μέσον δημοσίευσης και τους πιθανούς δέκτες;

Κείμενο IV-ανοιχτή επιχτολή*

Ο ρόλος της οικογένειας στην αποδυνάμωση των αρνητικών στερεοτύπων

Το κείμενο της Δωροθέας Πέρπερα, Εκπαιδευτικού, έχει δημοσιευτεί στη στήλη Επιστολές της καθημερινής εφημερίδας της Μαγνησίας «Ταχυδρόμος» στις 11.6. 2018.

1. Τα στερεότυπα είναι μέρος της καθημερινότητάς μας κι ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες που επηρεάζουν τις αντιλήψεις που σχηματίζουμε για τους άλλους. Ακούμε και λέμε συχνά: «οι Άγγλοι είναι ψυχροί», «οι γυναίκες είναι φοβητσιάρες», «οι Γάλλοι είναι πολιτισμένοι», «οι άντρες έχουν μηχανικές ικανότητες», «τα άτομα με αναπηρίες δυσκολεύονται να εκπαιδευτούν και να εργαστούν», «τα Μαθηματικά είναι για τα αγόρια» «οι Πακιστανοί είναι επικίνδυνοι», «οι ηλικιωμένοι έχουν “λήξει”», «το να έχεις παραπάνω κιλά είναι κακό», «οι άνθρωποι των πόλεων είναι εξυπνότεροι από αυτούς της επαρχίας», «οι Έλληνες είναι φιλόξενος λαός», «οι Σκωτσέζοι είναι τσιγκούνηδες» κλπ. [...]

2. Όταν αναφερόμαστε σε στερεότυπα μιλάμε για απλουστευμένες, άκαμπτες αντιλήψεις, συνοδευόμενες από χαρακτηριστικά γνωρίσματα ή συμπεριφορές, που αποδίδονται σε ένα άτομο, μια ομάδα ατόμων ή ακόμα και στον ίδιο μας τον εαυτό. Είναι γενικεύσεις που τις χρησιμοποιούμε συνήθως από γενιά σε γενιά χωρίς να λαμβάνουμε υπ’ όψη μας τις πραγματικές διαφορές, χωρίς να έχουμε αναμφισβήτητη απόδειξη για αυτή την κατηγοριοποίηση. Αυτό συμβαίνει γιατί έχουμε την τάση να ταξινομούμε τους ανθρώπους σε ομάδες με βάση ορισμένα χαρακτηριστικά, όπως είναι το φύλο, η ηλικία, η φυλή, οι πεποιθήσεις, η θρησκεία, η πολιτική ένταξη, η καταγωγή, το επάγγελμα, οι προτιμήσεις κ.λπ. Η κατηγοριοποίηση βοηθά τους ανθρώπους να αντιληφθούν γρήγορα και εύκολα τα θέματα που τους απασχολούν. Ο απλουστευτικός τους χαρακτήρας τα καθιστά ευλογοφανή και άρα εύκολα στην πρόσληψή τους από τους ανθρώπους, ιδίως νεαρής και παιδικής ηλικίας, που έχουν την ανάγκη να λάβουν γρήγορες απαντήσεις σε πλήθος ερωτημάτων. Αυτές οι στερεοτυπικές μορφές αναπαράγονται από τις τέχνες, από τους κώδικες επικοινωνίας μας και τις πολιτικές μας δραστηριότητες.

3. Τα στερεότυπα μπορεί να έχουν θετική ή αρνητική χροιά. Ωστόσο, οι κοινωνικές τους συνέπειες είναι μεγάλες και οδηγούν σε προκαταλήψεις και σε κοινωνικές αδικίες. Πολλές παρεξηγήσεις, πολλές διαμάχες και πολύς φόβος έχει μπει ανάμεσά μας εξαιτίας τους. Τα στερεότυπα, λοιπόν, δυσκολεύουν τη συμβίωσή μας με τους υπόλοιπους ανθρώπους. [...]

4. Οφείλουμε όλοι να συνειδητοποιήσουμε ότι η υιοθέτηση και διαιώνιση στερεότυπων αντιλήψεων χαρακτηρίζει άτομα με στενούς ορίζοντες. Το ερώτημα είναι πώς θα μπορέσουμε ως γονείς και κηδεμόνες να αποδυναμώσουμε τα αρνητικά στερεότυπα;

5. Η οικογένεια που παίζει καθοριστικό ρόλο στη δημιουργία απόψεων και στάσεων των νέων, είναι αλήθεια, δεν μπορεί να καταργήσει τις στερεότυπες αντιλήψεις. Μπορεί, όμως, να διαμορφώσει τη συνείδηση εκείνων που θα τις αρνηθούν καλλιεργώντας την αγάπη για τον συνάνθρωπο, τη συλλογική δράση και το σεβασμό προς το διαφορετικό, μεταδίδοντας αξίες και ήθος με το προσωπικό της παράδειγμα και φυσικά διατηρώντας συνεχώς το διάλογο με τους νέους. [...]

*Ανοιχτή επιστολή: Πρόκειται για κείμενο που δημοσιεύεται σε έντυπο ή ηλεκτρονικό μέσο για να ενημερωθεί η κοινή γνώμη για κάποιο θέμα συλλογικού ενδιαφέροντος.

Ερωτήσεις

1. Να αναζητήσεις τη σημασία των λέξεων που δεν γνωρίζεις σε έντυπο ή ηλεκτρονικό λεξικό
2. Σε ποια παράγραφο του κειμένου η συγγραφέας αξιοποιεί πολλά παραδείγματα; Πώς αιτιολογείς τη συγκεκριμένη επιλογή; Πώς κατάλαβες ότι πρόκειται για παραδείγματα;
3. Ποιες πληροφορίες εντοπίζεις στην 2^η παράγραφο του κειμένου. Αναπτύσσεται με ένα ή περισσότερους τρόπους ανάπτυξης; Από ποια στοιχεία του κειμένου το αντιλαμβάνεσαι;
4. Αφού παρατηρήσεις το περιεχόμενο όλων των παραγράφων να απαντήσεις αν ο τίτλος έχει συνάφεια με το περιεχόμενο όλου του κειμένου ή με κάποιο μέρος του;

Επισήμανση:

Εννοείται ότι κάθε εκπαιδευτικός

- επιλέγει κείμενα **ανάλογα με** την τάξη και το επίπεδο των μαθητών του
- επιλέγει ερωτήσεις **αναφορικά με** το περιεχόμενο, την οργάνωση το γλωσσικό και υφολογικό επίπεδο και τον κειμενικό τύπο **ανάλογα με** τη θεωρία που σκοπεύει να διδάξει!

Προσδοκώμενα αποτελέσματα

1. Να είναι σε θέση οι μαθητές/τριες να αναγνωρίζουν το είδος των πληροφοριών από την αναγνώριση της κυριολεκτικής ή μεταφορικής σημασίας του λεξιλογίου που επιλέγεται σε κάθε φράση, πρόταση και περίοδο κάθε παραγράφου.
2. Να εμπλουτίσουν όχι μόνο το λεξιλόγιό τους αλλά και τις γνώσεις τους για τον άνθρωπο και τις σχέσεις του με τον Άλλο.
3. Να συνειδητοποιήσουν πως η αναγνώριση των στοιχείων των άρθρων, των ομιλιών και της επιστολής τους βοηθά να παρατηρήσουν αυθεντικά κείμενα και να αξιοποιήσουν ορισμένες επιλογές σε οργανωτικό, γλωσσικό και υφολογικό επίπεδο και στο δικό τους γραπτό.
4. Να κατανοήσουν πώς μπορούν και εκείνοι/ες να αξιοποιούν γνώσεις, ιδέες, επιχειρήματα, κατάλληλο λεξιλόγιο και ύφος στα κείμενα που παράγουν (άρθρο, ομιλία, επιστολή)

Επισήμανση: Με τρία κείμενα μπορούν να διδαχθούν όλες οι γλωσσικές επιλογές και η λειτουργία τους σε σχέση με το περιεχόμενο και την οργάνωση των κειμένων που αναφέρονται στην πραγματικότητα, ώστε να μπορούν να διδαχθούν στη συνέχεια την παραγωγή λόγου και μετά τα μη λογοτεχνικά κείμενα που προσεγγίζουν τη λογοτεχνία για να γίνουν κατανοητές οι διαφορές ανάμεσα στα μη λογοτεχνικά και τα λογοτεχνικά κείμενα.

Σχέση της διδακτικής πρότασης με το βιβλίο

Μαρία Κάππου

Νεοελληνική γλώσσα
Όλη η ύλη για την Α', Β', Γ', Λυκείου

Γιατί όλη η διδασκτέα ύλη είναι απαραίτητη για ...

- την περίληψη
- τις απαντήσεις σε ερωτήσεις θεωρίας
- την παραγωγή λόγου

Το πρώτο βήμα για τη γραπτή εξέταση

Σύμφωνα και με τα κριτήρια της τράπεζας θεμάτων

24 γράμματα εκδόσεις

Για όσους έχουν το βιβλίο...

Από τις ενδεικτικές ερωτήσεις που συνοδεύουν τα κείμενα, στόχος μου είναι να διδάξω τους μαθητές τα στοιχεία των μη λογοτεχνικών κειμένων και στρατηγικές αναγνωστικής κατανόησης με βάση την κειμενοκεντρική διδασκαλία που περιγράφω και αναλυτικά με διαγράμματα και παραδείγματα στο βιβλίο .

Εννοείται ότι οι εκπαιδευτικοί πρέπει να γνωρίζουν πολύ καλά τα κείμενα που επιλέγουν για τη διδασκαλία!

Για όσους δεν έχουν το βιβλίο...

Είμαι σίγουρη ότι μπορούν να πάρουν ιδέες ώστε να αξιοποιήσουν τη θεωρία που γνωρίζουν από τα σχολικά βιβλία-κυρίως αλλά και από άλλες αξιόπιστες πηγές.

Γιατί οι μαθητές διαβάζουν αλλά δεν κατανοούν

Εύχομαι καλή επιτυχία στο δύσκολο έργο μας που είναι η αντιμετώπιση του λειτουργικού αναλφαβητισμού

μαρία κάππου

φιλόλογος - συγγραφέας